

DRAČÍ ZÁTOKA

Josef Augusta ve svých povídkách vychází z paleontologických nálezů a přibližuje nám dění na Zemi v dobách dříve, než se objevil první člověk. I když věda mezitím pokročila v poznání dávného světa dále, i dnes mají Augustovy příběhy čím zaujmout. V povídce Dračí zátoka se ocitáme v době před 200 milióny let, kdy Zemi právě opanovali dinosauři. Nálezy jejich kostí byly možná zdrojem pro představy o dracích, které nacházíme v pohádkách a bájích mnohých národů.

V černé a studené tmě velké jeskyně ležel jako zakletý zloduch z příšerné báje obrovský ještěr. Jeho veliké tělo s dlouhým krkem a s dlouhým ocasem leželo ztuhlé na dně jeskyně, podobajíc se kmenu mohutného stromu. Krátké nohy měl přitaženy k tělu a drápaté prsty, spojené mezi sebou plovací blánou, byly zabořeny do bahnitého nánosy, jímž bylo jeskynní dno pokryto. Hrubá lysá kůže nebyla chráněná ani šupinami, ani kostěnými pancíři nebo trny. Na hřbetě a na bocích byla kůže nazelenalá, jako by byla celá porostlá zeleným mechem, kdežto na břichu byla stříbřitá, jako by byla porostlá šedými lišejníky.

Byl to Nothosaurus, nejobávanější dravý ještěr triasového moře v druhohorní geologické době.

Ležel nepohnutě jako zkamenělý pohádkový drak. Neprobral se ještě z nočního spánku, který se podobal mrtvolné strnulosti. Do tohoto stavu ho uváděla nízká teplota jeho krve, neboť ta se mu měnila podle teploty okolního prostředí. Za chladných nocí mu krev v žilách ztuhla a rozehtávala se teprve teplem paprsků ranního slunce.

Teplý sluneční paprsek, který pronikl první do sluje, kde odpočíval Nothosaurus, osvětlil jeskynní prítmí a dopadl až na hlavu spícího ještěra. Za ním sem vlétl druhý, třetí a mnoho dalších, které přeskakovaly z hlavy dračí obludy na dlouhý krk, pak na mohutný trup a po dlouhém ocasu až na jeho konec. Trvalo

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Zdeněk Sotolář.

Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785.

Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

ovšem chvíli, než každý ze zlatých slunečních šípů zabodl hrot do kůže ještěra a rozproudil svým teplem prudčeji ztuhlou ještěří krev.

Několik slunečních paprsků zabušilo jemnými teplými ranami na mžurky ještěra. Ty se zprvu jen jemňoučce zachvěly, ale když krupobití teplých a jasných úderů nepřestávalo, smrštily se a do jasu růžového jitra zasvítily zelené oči procitlého ještěra.

Chvíli ležel líně dál v teplé záplavě slunečních paprsků, bez pohnutí a bezvládně, jako by mu noční chlad ochromil krátké končetiny. Pak však vstal a pomalými kroky opouštěl vlhkou sluj.

(...)

Když sešel na písčinu, náhle se zarazil a upřeně se zadíval k jedné z lagun. Vysoko zvedl hlavu a napjatě pozoroval útlého, skoro pět metrů dlouhého ještěra, jehož maličká hlava seděla na velmi prodlouženém, vpravdě žirafím krku. Štíhlý válcovitý trup nesly krátké nožky, z nichž zadní byly delší než přední. Trup pozvolna přecházel v dlouhý ocas, který za sebou táhl jako tlustý bič.

Byl to Tanystropheus, který si vyšel k lagunám na lov.

(...)

V té chvíli vyrazil Nothosaurus k útoku. Ačkoliv nebyl na suchu tak obratný jako ve vodě, přece jen poměrně rychle dostihl lovícího a nic netušícího Tanystrophea a zaryl mu pilovité řady svých ostrých kuželovitých zubů do krku.

Jako dlouhý skvrnitý had se vymrštil Tanystropheův krk z vody a žlutě fosforeskující oči se upřely na Nothosaura. Maličká tlama se široce rozevřela a její ostré zuby se zakously do krku útočníka. Byly však příliš útlé a slabé, než aby mohly Nothosaurovi vážně ublížit. Přesto se však napadený znovu a znovu do něho zakusoval, rozdíral mu krk stále silněji krvácející a dlouhým bičovitým ocasem zasazoval Nothosaurovi prudké a tvrdé rány, jež mu bez ustání dopadaly na tělo.

Ale Nothosarus na to nedbal, jen stále hlouběji zarýval své dlouhé ostré zuby do Tanystrophea a s neumdlévající silou mu drtil jeho dlouhý krční obratel.

Napadený ještěr se bránil všemi silami. Jeho dlouhé hadovité tělo se prohýbalo ve veliké oblouky a zase narovnávalo. Vysoko se kmitala jeho

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Zdeněk Sotolář.

Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785.

Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

podlouhlá hlava s rozšklebenou zubatou tlamou, která se střelhitě zakousávala, kam jen mohla. Dlouhý ocas svištěl vzduchem a dopadal temně dunícími ranami na Nothosauovo tělo.

Nothosaurus stál klidně a nedbal divokého zmítání své oběti. Jen pevně držel to, do čeho se zakousl. Když pak cítil, že Tanystropheus v obraně polevuje, povolil náhle stisk zubatých čelistí, sjel bleskurychle tlamou po jeho krku až k hlavě a tam znovu stiskl. Na tom místě byl krk nejslabší. Jako ocelové svěráky, opatřené ostrými zuby, zakousla se Nothosauova tlama znovu do své oběti. Chvíli sebou Tanystropheus divoce zmítal na všechny strany, jeho dlouhý ocas se vztyčoval a padal, kroužil a šlehal kolem, když se však ozval praskot rozdrčeného krčního obratle, v tom okamžiku se celé jeho tělo bezvládně zhroutilo k zemi.

(...)

Dlouho trvalo, než se Nothosaurus nasytil. Z celého Tanystrophea zbyly nakonec jen kusy kůže a rozdrčené kosti, mezi nimiž byly nápadné protáhlé krční obratle svou neobyčejnou délkou.

paleontologie – věda o životě v dávných geologických obdobích Země

geologie – věda o Zemi, o jejím vývoji

trias – nejstarší období druhohor, do kterých patří také jura (film Jurský park)

laguna – mělká část moře oddělená od hloubky korálovým útesem nebo písčným valem

mžurka – průsvitná blána chránící oko některých živočichů

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Zdeněk Sotolář.

Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785.

Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

Nové objevy

„Je také vysoce pravděpodobné, že minimálně někteří ... dinosauři byli teplokrevní a jejich tělesná teplota tak nebyla závislá na teplotě okolního prostředí (podobně jako u dnešních ptáků a savců). To odpovídá novějšímu pojetí dinosaurů coby rychlých a aktivních tvorů, žijících například i v polárních oblastech a migrujících na velké vzdálenosti.“

(Wikipedie)

Otázky a úkoly:

1. Řekněte, který z bojujících ještěrů zvítězil. Vysvětlete proč.
2. A) Kde se obrovský ještěr ukrýval? -- B) Co probudilo spícího ještěra k životu? -- C) Kterou část těla si útočící ještěr vybral? -- D) Co zbylo z napadeného ještěra?
3. Vyhledejte v textu, k čemu autor přirovnává sluneční paprsky.
4. Vzpomínejte, kterých smyslových vjemů si autor v epizodě všimá a které vynechal.
5. Uvažujte, co asi autora k povídce přivedlo.

Hra na spisovatele:

- ❖ Vyberte si dvě zvířata, která by se mohla v přírodě setkat, a zkuste podobným způsobem popsat jejich souboj. Boj může samozřejmě skončit i jinak.

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Zdeněk Sotolář.

Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785.

Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

Josef Augusta (1903–1968) byl paleontolog a spisovatel. Jeho knihy ilustroval malíř Zdeněk Burian. Napsal knihy **Ztracený svět**, **Zavátý život**, **Z hlubin pravěku**. S režisérem Karlem Zemanem spolupracoval na slavném filmu *Cesta do pravěku*.

Zdroje

Obrázek

NOBU, Tabura. Nothosaurus. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2018-02-04]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Nothosaurus_BW.jpg

Texty

AUGUSTA, Josef. *Ztracený svět*. Vydání 3. (v SPN 1.). Praha: SPN, 1968. S. 41–60.

Dinosauři. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2018-02-04]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Dinosau%C5%99i>

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Zdeněk Sotolář.

Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785.

Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

Poznámka pro učitele

Cílem tohoto pracovního listu je nabídnout doplňkový text přiměřeně dlouhý i pro slabší čtenáře, včetně žáků s mírnými poruchami učení.

Zadání úkolů se zaměřuje na rozvoj čtenářství a čtenářských dovedností, záměrně se vyhýbáme literárněvědným pojmům, proto je možné s ukázkou pracovat v různých ročnících.

Text je uspořádán tak, aby bylo možné jej vytisknout jak s otázkami a úkoly, tak i bez nich. V příloze je také varianta textu s číslováním řádků.

První úkol dává příležitost k rozpovídání, druhý nabízí jednoduché otázky. Zatímco třetí úkol vede k hledání přímo v textu, čtvrtý ověřuje, zda čtenář vnímá a pamatuje si i detaily, i zde je však možnost paměť podpořit hledáním v textu. Pátý úkol vede k úvaze o inspiraci autora, řešení napovídá již úvodní text kurzívou.

Na text navazuje Hra na spisovatele, učitel by měl dohlédnout na reálnost výběru bojujících živočichů.

Citaci z Wikipedie lze využít k diskusi o nových vědeckých objevech a jejich odrazu v literatuře a filmu, v tomto případě ke srovnání dinosaurů v Zemanově Cestě do pravěku (1955) a dinosaurů v Spielbergově adaptaci Crichtonova Jurského parku (1993).

Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je Zdeněk Sotolář.

Dostupné z Metodického portálu www.rvp.cz, ISSN: 1802-4785.

Provozuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.